

Folkenes ret til Fred

Taler

Bjørnstjerne Bjørnson

Dato

26 juni 1892

Sted

Sorø

- 1 Over i Jylland talte jeg over Temaet "Ingen Sag kan bli en stor Sag, uden den blir
en Del af din Religion". Religion betyder at være bunden; men ingen er bunden
i sin Samvittighed uden af noget, der er ham kjært og helligt. Vi kræver derfor af
Kirken, at den skal ta det op, der er stærkest i Nutiden, fordi det er den stærkeste
5 Aabenbaring af Gud.

Idag vil jeg tale om Folkenes Ret til Fred.

- Jeg vil begynde med at indrømme, at Krigen har havt sin Berettigelse. Vi ser det
10 af de nuværende Kolonisationstog til uciviliserede Egne. Der føres der Krig for
at stanse Krigen Mand og Mand imellem, for at hindre Menneskehandel,
afskaffe Menneskeæderi. Naar Kolonisationskrigene griber om sig, vil de bidrage
til at stanse Krigene her hjemme, fordi Folkene ikke kan vedbli at kaste Penge ud
og udfolde Magt derude og samtidig opretholde Krigsmagten her. Der ser vi,
15 hvad Krigen har været, at den har skabt Minder og har en Samlingsmagt; men i
de civiliserede Lande har den tabt sin Ret.

- Folkene har Ret Til Fred: Flertallets Ret til Fred. Spørger De Arbejderen, om
han vil Krig, om han vil gi sine Penge og sit Arbejde bort til Krigen, vil han svare
20 Nej Krigen er blet ham et kostbart Udlæg, som han ikke kan eller vil bære.
Spørger De Bonden, om han vil ha sine Sønner bort fra det fredelige Arbejde og
bort fra den Opdragelse, han kan gi dem, ind til Exercis og under en
hvilken som helst Underofficer for at undergives Kasernens Opdragelse - han vil
svare Nej!

25

I Arbejderen og Bonden har vi de fleste. Men spørger vi Smaaborgeren, saa vil
han beregne fordelene, og han vil komme til det Resultat, at Krigen ikke bringer
den sikreste Gevinst.

Altsaa kan vi sige: Ni Tiendedele af Befolkningen holder Krigen for en Afskyelighed og tror aldrig, den fører til nogen Lykke.

35 Krigen forsvarer og bruges alene af den Tiendedel, der er tilbage af -
Overklasserne, eller rettere af Overklassenes Overklasse. Den ligger for
Fyrsterne, der er blet Fyrster for Overklasserne; det er for dem Standens Arv.

Krigsinstrumentet bruges ligesaavel i den indre som ydre Fohandling. Ordskiftet
er i alle Lande, hvor der er Fare for Krig, ufrít. Overklasserne forhandler med de
40 andre Klasser med Revolveren paa Ryggen.

Det er denne Forfalskning af ethvert Ordskifte om borgerlige Interesser, som vi
har Ret til at protestere imod.

45 Og er det nødvendigt at forhandle med Revolveren paa Ryggen? - Et Eksempel!
Kvækernes Fader William Penn forbød Krig. Han sagde til sine Trosfæller: I skal
forhandle med Indianerne uden Vaaben. Kvækerne lagde Vaabnene bort og
talte til Indianernes Forstand. Og mens de andre Stater, der forhandlede med
Vaaben i Haand, førte bestandig Krige med Indianerne, havde Kvækerne Fred -
50 i 70 Aar, til de ogsaa tog sig for at forhandle med Vaaben bag Ordene.

Det viser Sandheden: Taler I til Næveretten i en Mand, saa bruger han
Næverette; men taler I til det Gode i Manden, faar I hans Retfærdighedsfølelse i
Tale.

55 Hvad der lykkedes for 100 Aar siden med halvvilde Indianerne, skulde det ikke
kunne lykkes i Europa overfor civileserede Mennesker? Uden at tro paa det, at
lægger man Vaabnene ned, skal det nok vise sig, at Retfærdigheden blir
afgjørende - uden denne Trosbekjendelse vilde jeg ikke tale her. Men det Folk,
60 der nærer den samme Tro og handler derefter, vil bli et Foregangsfolk paa
Jorden. Det er i den Retning min Sorg, at Kirken ikke tror paa dette, men at tror
paa Revolveren bag Ryggen. Og da den ovenikjøbet lærer, at Krigen er af Gud,
kan jeg ikke værgе mig imod, naar jeg ser en Præst i den kjendte sorte fodside
Kjortel, at tænke paa en oprejst Kanon - en Mørser, som den kaldes.

65 Naar der tales om at nedlægge Armeerne, mødes man oftest af den Indvending,
at det vilde være en Fare indadtil, mere end udadtil. Og der kommer Sandheden
frem. Det er Overklassene, der vil ha Garantier mod Underklasserne. Men med

70 hvad Ret? Dog skal jeg ikke spørge derom, men kun sige: Lad den forvandle Uretten til Ret, saa har de ingen Brug for Garantierne.

- Hvad Krigen er, kan De omsætte i Værdier. De vil ved en Tankeexperiment forstaa, hvad det vil sige, at et Folk ikke uden Krigen kan komme til sin Ret. Og
75 dog er det en Begrebsforvirring, at de Mægtige og de Rige har en særlig Ret over de Smaa og Svage. Gjør det om! Skaf Retfærdighed, og I skal se!

Vor Ret til Freden er endvidere, at der ikke skal staa Smitte af Krigsmoralen ind i vort Samfund. - Vi har alle læst om Anarkismens Afskyeligheder og gyst ved det,
80 vi har læst derom. Men hvad er det? Et, ganske vist forfærdeligt Svar i Krigens Lignelse fra dem, der tror sig forurettede; det er som Krigen et Brud paa det fri Ordkifte, Magten sat i Retfærdighedens Sted, - det er Udslag af Krigsmoralen, den Stærkeres Ret. - Naar jeg læser disse Beretninger om Dynamitattentater, hører jeg altid disse to Ord: Vogt Dig! Ikke alene til de Store, som Attentaterne
85 er rettet imod, men ogsaa til de Smaa, hvis Ret ved Voldens Anvendelse blir skudt ud i en lang Fremtid. Anarkisternes Gjerning er imidlertid Resultatet af Krigsmoralen, hvis Smitte er gaaet ind i al alvorlig Forhandling. Ogsaa i den Forhandling, der i hvert Land føres Partierne imellem.

90 Her vil jeg atter vende mig imod Præsterne: Jeg saa ved et Præstemøde hernede forleden, at de alle var saa bekymrede for, om der var et evigt Helvede. Jeg tænkte mig: var de blot halvt saa bekymrede for at afskaffe Krigens Helvede hernede, saa kom der ikke halvt saa mange i det Helvede, som de mener, der er i det andet Liv.

95 Vor Ret til Fredsmoralen bør vi forfølge videre. I Skolen læres Krigsmoral; det gaar langt ned, helt ned i Børnenes Lege, som Lærerne burde ha et vaagent Øje med. En stor Gut har f. Eks. lagt en liden Gut under sig "Er du overvunden?" spørger den store. "Nej," svarer den lille. Ti det er Moralen, at han, der ligger
100 under, stadig skal være en Allerhelvedeskarl, og det synes Lærerne er bra! I Sporten er der kommet mere ind af fair play, men ogsaa der er Sansen for at sejre blet en ren Brunst. Vi burde mere lære at tage os af de Svage, af dem, der ikke kan sejre.

105 Vor Tids Moral er, at en Mand ikke maa kunne tabe. Det er underligt for os, der har til forbillede Jesus af Nazareth, hvis Ære det var at lide indtil Døden. - Der er en anden Side ved Krigsberedskaben: Disciplinen. Den kan være god, saa langt

110 som det stemmer med vor Overbevisning, og et Stykke til; men naar den gaar saa langt som til at skulle holdes ogsaa hvor den strider mod vor Overbevisning, saa er den umoralsk og ingen god Indøvelse til at bli en selvstændig Borger. Naar man ned i Tyskland ser Barberen modtar Kunden med militær Honnør, forstaar man, at han aldrig mere blir en selvstændig Mand.

115 Folkenes Ret til Fred grunder sig ogsaa paa deres Ret til Fred for sit Arbejde. En tysk Dame, gift med en tysk Officer, sagde oppe i Norge: Før Elsass-Lothringen gives tilbage til Frankrige efter Rigslandenes frie Afstemning, skal der ligge 2 Millioner Tyskere paa Valpladsen og derimellem min Mand! - 2 Millioner! Det er Danmarks hele Befolkning. Deres Arbejde er Danmarks hele Produktion i en
120 halv Menneskealder. Tænk Dem, hvad det vil sige i Arbejde, Værdier. Og for en saa vanvittig Paastand holdes de store Lande i Krigsberedskab, Tusener drages bort fra sit Arbejde, og de smaa Lande maa exercere med. Det er mere i Værdi, end om Frankrige eller Tyskland havde Elsass-Lothringen i 1000 Aar.

125 - Det er sagt, at Fredssagen er en revolutionær Sag. Ja, den er det i en saadan Grad, at der intet er som den skikket til at udrydde de onde Instinkter i os og bringe os i Lignelse med den store Fredsfyrste, som alle Kristne burde efterligne. Tog vi Revolveren bort, hvor meget retfærdigt kom der da ikke op, som vi nu ikke aner? Tænk Dem den Rejsning i Menneskenes sædelige Vilje, naar
130 Krigsmoralen blev tat bort! Det vilde være den største Revolution siden Jesu Dage!

- Hvad det nu kommer an paa for os, der gaar ud i Verden med den Sag, er at faa de Små til at begynde. Aldrig i Verden har det været de Store, der har
135 revolutioneret Samfundene. De har ikke Brug derfor. De Små skal tale og vidne mod de Store; de smaa Lande skal vise sin Tro og sætte den op for de stores Retfærdighedsfølelse, saa faar vi nok Sejr.

Og lad mig saa slutte med det: Lad eders Lærere tale Fredsmoralen til eders Børn i
140 Skolerne; tal med eders Præster om det samme, og vælg ikke nogen Repræsentant til Ting, uden han er skarpt examineret paa det Punkt.

Og saa tak for denne Gang. Gid vi siden maa ses og denne forsamling da maa være voxet til 100.000! Fredssagen leve!

150

Kilde

Chr. Collin og H. Eitrem (red): Bjørnstjerne Bjørnson. Artikler og taler, bd. 2. Kristiania 1912, s. 242-246.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/folkenes-ret-til-fred>

155

160

165

170

175

180

185